

Yargı Bağımsız Değildir (3)

Avukat METİN ÖZDEMİR BERLİN

“Mahkemelerin bağımsızlığı” ve “hâkim teminatı” kavramları, Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde olduğu gibi, mahkemelerin kuruluşu, yargıçlık ve savcılık mesleği, yargıçlık ve savcılık güvencesi, yargıç ve savcıların denetimi ile ilgili olarak yapılan bu düzenlemelerde de sık sık anılmaktadır. Bu kavramların bolca kullanılmış olmaları, onların var olmalarına yetmez ve var olduklarını göstermez.

Onların gerçekleşmesini sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması ve engelleyecek yasal düzenlemelerden kaçınılması anayasal olarak emredici şekilde öngörülmesi ve güvenceye alınmalıdır.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ile ilgili olarak yapılmış olan düzenlemeler; mahkemeler, hâkimler ve savcılar için yukarıda anılan sözde birkaç güvenceyi değersiz ve anlamsız kıldığı gibi, bunlara benzer şekilde sadece anılarak getirilebilecek diğer güvenceleri de anlamsız ve değersiz kılacaktır. Yürütme organı tarafından oluşturulan, onun denetiminde ve ona bağımlı olarak görev yapan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na, mahkemeler, yargıç ve savcılar üzerinde kesin bir dene-

tim ve baskı kurma olanağı sağlayan bu düzenlemeler, “mahkemelerin bağımsızlığını” ve “yargıç güvencesini” tamamen ortadan kaldıran düzenlemelerdir.

Bu düzenlemeler karşısında, mahkemelerin bağımsızlığından ve yargıç güvencesinden söz etmek olanaklı değildir.

C) Devlet Güvenlik Mahkemeleri: Anayasa'nın 143. maddesinde, belli suçlara bakmakla görevli ve farklı bir oluşuma sahip “Devlet Güvenlik Mahkemeleri” ile ilgili düzenleme yapılmıştır.

a) Görevi:
143. maddesinin 1. fıkrasına göre:
“Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü,
- hür demokratik düzen ve
- nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya devletin iç ve dış güvenliğine ilgilendiren suçlara bakmakla görevli Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulur.”

b) Kuruluşu:
Devlet Güvenlik Mahkemesi bir başkan, iki asıl, iki yedek üye ile bir savcı ve yeterli kadar savcı yardımcısından oluşur.

Başkan, bir asıl, bir yedek üye ile savcı, birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve cumhuriyet savcıları arasından; bir asıl, bir yedek üye, birinci sınıf askeri hâkimler arasından; savcı yardımcılığı ise cumhuriyet savcılığı ve askeri hâkimler arasından özel yasalarındaki usule göre dört yıl için atanır. Süresi bitenler, yeniden atanabilirler.

c) Çalışması:
“Devlet Güvenlik Mahkemelerinin işleyişi, görev ve yetkileri ve yargılama usulleri ile ilgili diğer hükümler, kanunda gösterilir.”

Kararlarının temyiz mercii Yargıtay'dır.

Yargı çevresinde sıkıyönetim ilan edilen Devlet Güvenlik Mahkemeleri, sıkıyönetim mahkemesine dönüştürülebilirler.

Adli ve idari mahkemeler ve bu mahkemelerde görevli hâkim ve savcılar için geçerli olan “mahkemelerin bağımsızlığı” ve “yargıç güvencesi” ile ilgili eleştiriler ve sakıncalar, Devlet Güvenlik Mahkemeleri ve bu mahkemelerde görevli hâkim ve savcılar için de geçerlidir. Ayrıca, bu mahkemelere atanan hâkim ve savcılarının dört yıl için süreli olarak atanmaları ve yeniden atanabilmeleri, onları güvencesiz ve bağımlı kılan diğer önemli bir nedendir. Kuruluşun-

da askeri hâkimlerin de yer alması, bu mahkemelerin bağımsız olamayacağını diğer bir başka önemli nedenidir.

D) Yüksek Mahkemeler
Yüksek mahkemelerin sadece oluşumları dahi, yargı organının ne durumda olduğunu göstermeye yetmektedir. Bu bakımdan, yüksek mahkemelerin sadece oluşumlarına kısaca değineceğiz.

1) Anayasa Mahkemesi
Anayasa'nın 146. madde hükmüne göre, Anayasa Mahkemesi'ni oluşturan on bir asıl ve dört yedek üye Cumhurbaşkanlığı tarafından seçilir.

2) Yargıtay
Anayasa'nın 154. maddesi hükmüne göre: “Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adli yargı hâkim ve cumhuriyet savcılığı ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından... seçilir.”

3) Danıştay
Anayasa'nın 155. maddesi 3. fıkrası hükmüne göre: “Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idari yargı hâkim ve savcılığı ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanlığı tarafından seçilir.”

4) Askeri Yargıtay
Anayasa'nın 156. maddesinin 2. fıkrası hükmüne göre: “Askeri Yargıtay üyeleri birinci sınıf askeri hâkimler arasından Cumhurbaşkanlığı tarafından seçilir.”

5) Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
Anayasa'nın 157. maddesinin 2. fıkrası hükmüne göre: “Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin üyeleri..... Cumhurbaşkanlığı tarafından seçilir.”

Görüldüğü gibi, Cumhurbaşkanlığı, hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu asıl ve yedek üyelerini, Anayasa Mahkemesi asıl ve yedek üyelerini, Askeri Yargıtay üyelerini, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini, Danıştay üyelerinin dörtte birini seçmektedir.

Üyeleri Cumhurbaşkanlığı tarafından seçilen Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ise, Yargıtay üyeleri ile Danıştay üyelerinin dörtte üçünü seçmektedir. Gerek Cumhurbaşkanının ve gerekse Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun bu görevleri ile ilgili işlemleri yargı denetimine tabi değildir.

Bu düzenlemelere göre, Cumhurbaşkanı, doğrudan ve oluşumunu belirlediği “Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu” üzerinden de dolaylı olmak üzere tüm yargı kurum ve kuruluşlarının oluşumunu belirlemektedir.

Bu düzenlemelere göre, yargı kurum ve kuruluşlarının, mahkemelerin bağımsızlığını ve yargıç güvencesini sağlayacak şekilde oluştuğunu iddia etmek olanaklı değildir.

Bu düzenlemelere göre, Cumhurbaşkanının belirleyici hâkimiyeti altında yürütme organı tarafından oluşturulan, ona bağımlı olan, onun denetimi ve baskısı altında çalışan yargı organı bağımsız değildir.